

Kraków Miasto Literatury UNESCO - podsumowanie 2025 roku

2026-01-18

Tytuł Miasta Literatury UNESCO to nie tylko prestiżowe wyróżnienie, lecz także odpowiedzialność za czytelników, autorów, księgarzy, tłumaczy i wszystkich twórców związanych z pisarstwem i rynkiem wydawniczym. Krakowskie Biuro Festiwalowe - operator programu Kraków Miasto Literatury UNESCO - wraz z Miastem Kraków zrealizowało w 2025 roku szereg wydarzeń i projektów.

- Tworząc program KMLU, działamy zarówno w skali makro, jak i mikro: organizujemy spektakularne, bardzo widoczne wydarzenia oraz równie istotne mniejsze inicjatywy, w tym spotkania literackie czy warsztaty - mówi Carolina Pietyra, dyrektorka KBF. - W ubiegłym roku zrealizowaliśmy setki wydarzeń, mocno zaangażowaliśmy się też w prace dotyczące Kwartału Kultury. Przez kilka miesięcy, wspólnie z przedstawicielami środowisk literackich i szeroko rozumianego sektora kultury, opracowywaliśmy koncepcję Domu Literatury i Języka w Krakowie. Kolejne miesiące to czas wzmoczonej pracy nad przygotowaniem i złożeniem wniosku do programu FEnIKS, który może wzmocnić cały program działań Krakowa Miasta Literatury UNESCO.

Kwartał Kultury i Dom Literatury i Języka w Krakowie

Kwartał Kultury w dzielnicy Wesoła to miejsce, gdzie powstaje nowa siedziba Małopolskiego Instytutu Kultury w Krakowie i planowane jest utworzenie Domu Literatury i Języka. Od lutego do czerwca 2025 roku w Aptece Designu spotykali się przedstawiciele środowisk twórczych i krytycznoliterackich, literackich organizacji pozarządowych, instytucji prowadzących działalność okołoliteracką, księgarską i okołoksięgarską oraz Wydziału Kultury UMK i Małopolskiego Instytutu Kultury. Rozmowy dotyczyły planów programowych dla budynków przy ul. Kopernika 15 i 15A, a także częściowo programu Kraków Miasto Literatury UNESCO. Efekt tych prac został wykorzystany do złożenia wniosku do programu FEnIKS (Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027) będącego największą inicjatywą inwestycyjną w Unii Europejskiej, której celem jest wsparcie dla Polski w różnych dziedzinach, m.in. dotyczących infrastruktury.

Fundusz Księgarski KMLU - 300 tys. zł dla niezależnych księgarń i antykwariatów

Szesnaście niezależnych księgarń i trzy antykwariaty otrzymały w sumie 300 tys. zł na organizację spotkań autorskich i inne działania kulturalne w 2025 roku w ramach Funduszu Księgarskiego KMLU. Znacząco zwiększone finansowanie przełożyło się na realną pomoc dla tych obiektów. Do naszych celów należało również sieciowanie środowiska księgarskiego, rozwijanie oferty kulturalnej Krakowa oraz szeroka promocja projektów KMLU w całym mieście. W trwającym od maja do listopada programie, księgarnie eksponowały tytuły wydane pod patronatem KMLU, książki gości i gościń festiwali literackich oraz Kongresu PEN. Dużym sukcesem było pasmo „Conrad w księgarniach”, w ramach którego zorganizowano 16 wydarzeń dla blisko 450 osób

**Magiczny
Kraków**

Nagroda KMLU dwa razy wyższa niż dotychczas

W 2024 roku budżet Nagrody Krakowa Miasta Literatury UNESCO, przyznawanej przez KBF ze środków Gminy Miejskiej Kraków, wynosił 200 tys. zł. W 2025 roku pulę tę zwiększono do 400 tys. zł – dzięki temu nagrody przyznano dwukrotnie: w marcu i wrześniu. Wyróżnione zostały różnorodne projekty literackie: od reportaży, biografii, esejów i tekstów publicystycznych, przez thrillery metafizyczne, powieści graficzne i bajki artystyczne, po zbiory opowiadań i książki poetyckie. Dotychczas w ramach sześciu edycji Nagrody KMLU wsparcie otrzymało blisko 230 projektów literackich.

„Szkola czytania” dla grup wykluczonych

Program edukacyjny „Szkola czytania” ma na celu promocję czytelnictwa i tworzenie narzędzi ułatwiających aktywny udział w życiu literackim grupom z utrudnionym dostępem do kultury. W 2025 roku odbyły się 24 spotkania w ramach „Szkoly czytania w więzieniach”, podczas których Katarzyna Kubisiowska i Łukasz Orbitowski rozmawiali z osadzonymi o współczesnej prozie i poezji.

Szkola Pisania Powieści KMLU

W 2025 roku odbyła się dziewiąta edycja Kursu Pisania Powieści KMLU, w ramach której 12 początkujących autorek i autorów pracowało nad swoimi debiutanckimi książkami pod okiem doświadczonych mentorów i redaktorów – Filipa Modrzejewskiego i Marty Syrwid. Ukazały się dwie książki absolwentów kursu: „Dźwięki ptaków” Arka Kowalika i „jestem małą muszką owocówką, przyleciałam na ciebie popatrzeć” Eweliny Figarskiej, a kolejne publikacje są w przygotowaniu. Natomiast Marta Hermanowicz, autorka powieści „Koniec”, którą częściowo napisała w ramach kursu (edycja 2020/2021), była nominowana do Paszportów „Polityki” i zdobyła Nagrodę Conrada.

Festiwale: poezja i proza

Festiwal Miłosza i Festiwal Conrada to znane i cenione od lat wydarzenia literackie, podczas których w Krakowie pojawiają się znakomici twórcy i twórczynie z całego świata. Festiwal Miłosza, odbywający się na początku lipca, zgromadził setki osób zainteresowanych współczesną poezją. Ishion Hutchinson, Małgorzata Lebda, Harry Josephine Giles, Joelle Taylor czy Jelena Głazowa – to tylko kilkoro wybranych autorów, którzy w Pałacu Potockich i innych krakowskich lokalizacjach opowiadali o swojej twórczości. W październiku podczas Festiwalu Conrada z czytelnikami spotkali się m.in. Abdulrazak Gurnah, Chloe Dalton, Yan Ge, Vincenzo Latronico, Auður Ava Ólafsdóttir i Colm Tóibín. Program wzbogaciły wydarzenia organizowane w ramach „Kongresu książki” i pasma filmowego, a także warsztaty dla dzieci i młodzieży, wystawy, gra miejska czy piętnaście spotkań w trzynastu księgarniach kameralnych. Zwieńczeniem festiwalu była gala Nagrody Conrada, podczas której wyróżnienie za najlepszy debiut prozatorski odebrała Marta Hermanowicz.

Współorganizacje festiwali i wydarzeń

W 2025 roku wiele inicjatyw i wydarzeń zostało wspartych przez Krakowskie Biuro Festiwalowe, operatora programu Kraków Miasto Literatury UNESCO. Współorganizowaliśmy m.in. 91. Międzynarodowy Kongres PEN, Festiwal Literatury dla Dzieci, Krakowski Festiwal Komiksu czy Kongres

**Magiczny
Kraków**

Futurologiczny. W mieście pod Wawelem gościliśmy 10. Międzynarodowy Festiwal Literatury Odessa. KMLU angażowało się również we współtworzenie takich inicjatyw, jak Noc Poezji.

Rezydencje literackie: z Krakowa i w Krakowie

W 2025 roku Kraków stał się ponownie przystankiem dla wielu twórców szukających inspiracji do pisania poza granicami swoich krajów – dzięki rezydencjom literackim autorzy i autorki mieli zapewnione dogodne warunki do pracy, poznali też lokalne środowisko literackie.

W ramach rezydencji Heaney-Miłosz do naszego miasta przyjechała irlandzka poetka Nidhi Zak/Aria Eipe, która przez sześć tygodni pracowała i inspirowała się Krakowem. Działalności twórczyń zza wschodniej granicy wspierała rezydencja im. Janiny Katz – dwa miesiące w Krakowie spędziły ukraińska tłumaczka i redaktorka Łarysa Andrijewska oraz białoruska prozaiczka Julia Artemowa. W ramach współpracy rezydencjalnej między pięcioma Miastami Literatury UNESCO – Krakowem, Barceloną, Norwich, Quebeciem i Bucheon – w mieście pod Wawelem mieszkała Emily Barr, brytyjska autorka książek dla młodzieży. Uczestniczką tego samego programu była Elżbieta Łapczyńska – spędziła miesiąc w Korei Południowej. W wyniku rekrutacji do programu rezydencji dla artystów i artystek komiksowych wyłoniono dwoje laureatów: w Krakowie gościł francuski twórca Loïc Guyon, zaś do Angoulême pojechała polska autorka – Beata Pytko.

O tłumaczach i dla tłumaczy

Rok 2025 był niezwykle bogaty w wydarzenia związane z przekładami literackimi. Po raz czwarty zainaugurowaliśmy program mentoringowy Translatorium. W maju w naszym mieście odbyło się walne zgromadzenie CEATL – Europejskiej Rady Stowarzyszeń Tłumaczy Literatury, organizowane przez Kraków Miasto Literatury UNESCO i Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury. We wrześniu zespół KMLU współorganizował Międzynarodowy Kongres PEN, na którym pojawili się wybitni tłumacze literatury z całego świata.

W październiku KMLU zorganizowało sesje pitchingowe w ramach Festiwalu Conrada i Targów Książki – wschodzący tłumacze literatury (będący członkami programów CELA i Translatorium) zaprezentowali na nich wydawcom swoje przekłady. Program Festiwalu Conrada został również wzbogacony o panel dyskusyjny „Europa w przekładzie. Spotkanie z tłumaczami CELA”, który poprowadził tłumacz i przekładoznawca Jerzy Jarniewicz.

Warto zaznaczyć, że w ramach Nagrody KMLU w 2025 roku w gronie laureatów znalazło się aż czternaścioro tłumaczy literatury.

Dla dzieci, mieszkańców i wielbicieli literatury

Działalność Krakowa Miasta Literatury UNESCO to nie tylko duże projekty, lecz także praca edukacyjna, organizowanie spotkań promocyjnych i warsztatów. W ubiegłym roku odbyło się dziesięć spacerów literackich: uczestnicy poznawali miejsca związane m.in. z Gabrielą Zapolską i Kornelą Filipowiczem, ruszyli także śladem klasztorów bibliotek. Młodzi czytelnicy spotykali się regularnie w Pałacu Potockich na niedzielnych warsztatach „Literackie Chwile” (łącznie 20 wydarzeń), podczas

**Magiczny
Kraków**

których poznawali piękne i pouczające publikacje dla dzieci. Zarówno Pałac Potockich, jak i krakowskie księgarnie kameralne były miejscami spotkań z autorami i autorkami książek wydanych pod patronatem KMLU. W 2025 roku wysłuchaliśmy aż 29 takich rozmów.